

**Teresa Klepacka, Barbara
Michniewska-Szczepkowska**

**Sprawozdanie z badań nad
migracjami do miasta Olsztyna**

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2-4, 477-480

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teresa Klepacka, Barbara Michniewska-Szczepkowska

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ NAD MIGRACJAMI DO MIASTA OLSZTYNA

W ramach tematów w realizowanych w Zakładzie Badań nad Współczesnością Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie podjęto w 1980 roku badania społeczno-ekonomicznych uwarunkowań i konsekwencji imigracji ludności do miasta Olsztyna w 1978 roku. Tak sformułowany temat jest częścią zainicjowanych po raz pierwszy badań nad migracjami współczesnymi całej populacji dużego miasta w Polsce północnej¹.

Organizację badań rozpoczęto jesienią 1979 roku. Objęła ona wstępne rozpoznanie struktury migracji ludności (odpływu i napływu do miasta Olsztyna) w okresie 3 lat. Ze względu na porównywalność ogólnopolskich danych Narodowego Spisu Powszechnego (grudzień 1978 r.) z uzyskanymi wynikami, do badań wybrano populację imigrantów z roku 1978.

Celem badań było więc rozpoznanie charakteru współczesnych migracji do dużego miasta, etapowości przebiegu drogi imigranta oraz substytucji różnych rodzajów migracji: stałej, czasowej i wahadłowej w ich wzajemnych relacjach. Zróżnicowanie cech społeczno-demograficznych zależnie od:

— odległości od Olsztyna;

— rejonów napływu ludności w 1978 roku i środowisk mieszkalnych; pozwoliło określić oddziaływanie miasta na przebieg migracji w regionie w porównaniu z innymi regionami Polski.

Ponadto starano się przebadać kontakty i więzi rodzinne, towarzyskie oraz rodzaje tradycji imigrantów pochodzących z różnych środowisk mieszkalnych².

W projekcie ankiety, zawarto 93 pytania dotyczące: cech demograficznych i społeczno-zawodowych imigranta, charakterystyki ostatnich przemieszczeń przed przybyciem do Olsztyna, przyczyn napływu, konsekwencji imigracji dla respondenta i członków jego rodziny, więzi rodzinnych i pozarodzinnych, kontaktów towarzyskich i adaptacji w nowym środowisku oraz socjologicznych aspektów wychowania we współczesnej rodzinie imigrantów.

Pytania dotyczyły trzech okresów: przed przeprowadzką do Olsztyna, bezpośrednio po przeprowadzce i w momencie przeprowadzania wywiadu.

Przed przystąpieniem do pilotażu, sporządzono wykaz 6260 imigrantów z 1978 roku. Z kart meldunkowych (Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Sta-

¹ W woj. koszalińskim w innym układzie zagędnień badano mniejsze miasta, wybierając do badań reprezentację losową, patrz: Barbara Chmielewska, *Przemieszczenia przestrzenne a ruchliwość pionowa*, w: *Narodowy Spis Powszechny 1978 jako źródło informacji o migracjach ludności w Polsce*. Materiały z Międzynarodowego Seminarium w Kołobrzegu w 1978 r.

² Por. J. Turowski, *Środowisko mieszkalne w świadomości ludności miejskiej*, Wrocław 1979, ss. 141—223.

tystycznego) wybrano 6 cech demograficznych — nazwisko, płeć, wiek, aktualny adres zamieszkania, zawód, stan cywilny, poprzednie miejsce zamieszkania.

Po losowaniu według próby celowo-losowej, wybrano 50 respondentów do badań pilotażowych, które przeprowadzono w marcu 1980 roku. Całością badań kierowała dr B. Michniewska-Szczepkowska przy współpracy mgr Teresy Klepackiej i w czasie pilotażu, mgr. Z. Mądzelewskiego oraz pięciu studentów.

Po opracowaniu wyników pilotażu, przygotowano nową wersję ankiety, która po konsultacji demograficznej stała się głównym narzędziem badawczym. Ponieważ uprzednio stwierdzono ogromną liczbę odrzutów (na 250 adresów możliwe było przeprowadzenie wywiadów z 50 osobami) — sprawdzono całą populację imigrantów według Kart Osiedleńczych w Biurze Ewidencji Ludności Urzędu Miejskiego w Olsztynie. Pracę tę wykonało dodatkowo 6 osób. Kontrola kartotek pozwoliła stwierdzić, że 47% badanej populacji pozostało w dotychczasowym miejscu zamieszkania (stanowiło to około 3000 osób).

Przed przystąpieniem do losowania, całą pozostałą populację rozpisano według szesnastu struktur demograficznych. Z przygotowanych struktur do ostatecznej próby wylosowano 1500 osób (z czego do wykorzystania studentom przekazano 1380 adresów).

Wylosowane adresy imigrantów umieszczono na listach 186 ulic w wydzielonych w tym celu 11 sektorach (dzielnicach miasta Olsztyna) dla lepszej organizacji badań. Wywiady, w ramach praktyk studenckich, prowadzili zgrupowani na obozie naukowym (15 VIII — 6 IX 1980) studenci (17 osób) z II roku Wydziału Ekonomiki Produkcji Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. Opiekę merytoryczną i wychowawczą sprawowały — kierująca obozem dr Barbara Michniewska-Szczepkowska i współpracownik mgr Teresa Klepacka.

Zebrany materiał obejmował 61% wylosowanej populacji, czyli 850 ankiet. Struktura odrzutów (408) według hierarchii ważności przyczyn przedstawiała się następująco:

1. Nieobecni (brak informacji w środowisku mieszkalnym) — 90 osób;
2. Urlopy wypoczynkowe, urlopy macierzyńskie, wyjazdy do rodziny — 87 osób;
3. Wymeldowani w badanym okresie — 74 osoby;
4. Fikcyjnie zameldowani — 72 osoby;
5. Odmowa przeprowadzenia wywiadu — 23 osoby;
6. Wojskowa służba czynna — 13 osób;
7. Wyjazdy służbowe długoterminowe — 12 osób;
8. Zmiany adresów w Olsztynie — 10 osób;
9. Pobyt w szpitalu — 9 osób;
10. Inne przyczyny — 18 osób.

Podkreślić należy, że nie przeprowadzono wywiadów w hotelach robotniczych. Wstępne wyniki pilotażu i rozpoznanie w czasie kontroli kart osiedleńczych mieszkańców wykazały dużą mobilność mieszkańców hoteli. Byli to przeważnie uczestnicy Ochotniczych Hufców Pracy, którzy po dwóch latach pobytu w Olsztynie opuszczali miejsce dotychczasowego zamieszkania, (jedynie niewielka ich liczba pozostawała w mieście).

Ostateczny zakres badań obejmował:

- historię przemieszczeń respondentów z uwzględnieniem przyczyn;
- obecne miejsce zamieszkania najbliższej rodziny respondenta i częstotliwości kontaktów;
- cechy demograficzne i społeczno-zawodowe imigranta w poprzednim i obecnym miejscu zamieszkania;
- charakterystykę ostatnich przemieszczeń;
- analizę przyczyn napływu do Olsztyna (z rozdzieleniem na przyczyny „wypychające” i „przyciągające”);
- elementy procesu adaptacji w środowisku Olsztyna;
- konsekwencje społeczne, ekonomiczne i kulturowe imigracji (w zakresie zmian w stosunku do poprzedniego miejsca zamieszkania w wyposażeniu mieszkania, infrastruktury, hierarchii wydatków, stanu posiadania wybranych przedmiotów, rodzaju głównego źródła utrzymania i wpływu zmiany miejsca zamieszkania na pozycję zawodową);
- wpływ zmiany miejsca zamieszkania na rodzaj kontaktów towarzyskich oraz tradycyjnych i współczesnych form uroczystości rodzinnych i poza rodzinnych;
- przyczyny stanowiące impuls do dalszej migracji z Olsztyna.

Wstępne rezultaty opracowania potwierdzają w ogólnym zarysie wyniki pilotażu i celowość tych badań.

Analiza przebiegu drogi imigrantów do Olsztyna wskazuje na istnienie kilku rodzajów migracji. Ponad połowę stanowią ci, którzy wcześniej już mieli kontakty z tym miastem. Miały one różny charakter. Imigranci przebywali w mieście czasowo, pracując lub ucząc się, a także dojeżdżając do pracy. Podkreślić należy rolę miasta jako ośrodka nauki o ponadregionalnym znaczeniu. Poprzednio kontakt z miastem miała mniej więcej połowa imigrantów. Ściągało ono tych, którzy wcześniej uczyli się i potem zaczęli tu pracować. Zjawisko to potwierdza analiza motywów „wypychających” przybywszów z różnych środowisk mieszkalnych w kontekście analizy przyczyn przyciągających do Olsztyna.

Okolo 40% imigrantów wcześniej dojeżdżało do pracy i wśród deklarowanych przez nich motywów „wypychających” na pierwszym miejscu znajdują się: „złe warunki mieszkaniowe” i „brak pracy zgodnej z zawodem”. Wśród kolejnych przyczyn wypychających z poprzedniego (przed Olsztynem) miejsca zamieszkania znajdują się: „brak możliwości kształcenia dzieci i doskazywania się samemu” oraz „brak możliwości korzystania z udogodnień kulturalnych, a także „słabe połączenia komunikacyjne”.

Wyżej wymienione przyczyny „wypychające” znajdują odzwierciedlenie w deklarowanych odpowiedziach na temat warunków obiektywnych, które były uciążliwe w poprzednim miejscu zamieszkania.

Wśród motywów „przyciągających” do Olsztyna występują (uszeregowane według hierarchii ważności): „możliwość polepszenia sobie warunków mieszkalnych”, „chęć usamodzielnienia się”, „możliwość nauki, zdobycia zawodu i podniesienia kwalifikacji” oraz „wyższe zarobki i lepsze warunki pracy” i „duże możliwości wyboru miejsca pracy”.

Na podstawie ogólnych wyników badań pilotażowych można również zasygnalizować pewne prawidłowości dotyczące więzi rodzinnych i kontaktów towarzyskich oraz zachowania tradycyjnych uroczystości dorocznich i rodzin-

nych. Stwierdzono np. że po przeniesieniu się do miasta Olsztyna ludzie pochodzących ze wszystkich środowisk mieszkalnych w stosunku do poprzedniego miejsca zamieszkania, tradycyjne uroczystości w rodzinie wszystkie są zachowane.

Po przybyciu do Olsztyna w wymienionych środowiskach mieszkalnych zwiększają się kontakty towarzyskie z kolegami z pracy i ze szkoły. Zróżnicowanie ich jest większe w środowisku ludzi pochodzących ze wsi i małego miasta.

W strukturze uczestnictwa w różnych rodzajach uroczystości uwidacznia się po przybyciu do Olsztyna przewaga kontaktów z sąsiadami.

Materiał empiryczny z głównych badań jest w trakcie opracowywania. Jego wyniki pozwolą zweryfikować przyjęte założenia badawcze.